

Polgári Légiközlekedés Biztonsági Szervezet

ZÁRÓJELENTÉS

165/2003

Az esemény kategóriája: Repülőesemény

Helyszíne: LHBP Budapest/Ferihegy Nemzetközi Repülőtér

Időpontja: 2003. augusztus 06. 11 óra 02 perc

Légijármű típusa, lajstromjele: Piper Aztec PA-23-250 HA-YCE

A szakmai vizsgálat célja a légiközlekedési baleset és a repülőesemény okának, körülményeinek feltárása és a hasonló esetek megelőzése érdekében szükséges szakmai intézkedések kezdeményezése, valamint javaslatok megtétele. A szakmai vizsgálatnak semmilyen formában nem célja a vétkesség vagy a felelősség vizsgálata és megállapítása.

Az esemény összefoglalása:

Az esemény kategóriája:		Repülő esemény (incid)
A légi jármű gyártója:		Piper Co USA
típusa:		Piper Aztec PA-23-250
lajstromjele:		HA-YCE
A légi jármű tulajdonosa:		Magyar magánszemély
üzembentartója:		Fair Plane Kft.
Az eset napja és időpontja (LT):		2003. augusztus 06. 11 óra 02 perc
helye:		Budapest/Ferihegy Nemzetközi repülőtér
Lajstromozó állam:		Magyar Köztársaság
Lajstromozó hatóság:		Polgári Légiközlekedési Hatóság

Az eset helyszíne alapján illetékes kivizsgáló szervezet:**Polgári Légiközlekedés Biztonsági Szervezet, PoLéBiSz**

A PoLéBiSz igazgatója a légiközlekedési esemény vizsgálatára Pataki Ferenc személyében szakmai kivizsgálót (Szk) jelölt ki. A helyszínen a gép bal főfutó kitémasztó csuklóskar középső csapszegének helyzetéről, majd a sérült csapszeg kiépítése után a csapszegről fényképfelvételeket készített az Szk. Az üzemeltetőtől az Szk bekérte:

a légi járművön elvégzett utolsó ápolás (500 órás ápolás) iratanyagát,

az esetben érintett pilóta nyilatkozatát,

a Piper Parts catalog-ból a főfutó egység csapszégeinek ún. cikkszámait, valamint a főfutó felépítéséről kinetikai vázlatot.

A légi jármű ápolását végző hazai légi jármű javító szervezettől a következőket kérte be az Szk:

a csapszeggel kapcsolatos munkafeladatot, illetve ellenőrzést (MEO) végző személytől nyilatkozatot.

A csapszegeket forgalmazó vállalkozástól az Szk bekérte:

a hazai javító szervezet által megrendelt, illetve részére átadott csapszegek cikk számait.

A zárójelentés tervezetét a PoLéBiSz 2003. 12. 05-én az érintetteknek megküldte.

A hazai légi jármű javító szervezet a légiközlekedési balesetek és a repülőesemények szakmai vizsgálatának szabályairól szóló 13/2000. (V. 31.) KHVM-HM-EüM együttes rendelet 36.§ (4) bekezdésnél leírt jogával élt 2004. 02. 04-én. Szervezetünknek átadott levelében jelezte, hogy a zárójelentés tervezetben leírtakkal nem ért egyet. A levélben egyeztetési időpontot kért, melyre 2004. 02. 17-én került sor a hazai javítószervezet részéről két képviselő részvételével. Az egyeztetés végeztével a PoLéBiSz részéről a Szk kérte, hogy írásban (levélben) benyújtott észrevételt tegyenek a szakmai vizsgálat iratanyagával (zárójelentés tervezettel) kapcsolatosan. Mivel a javítószervezet 2004. 03. 10-ig nem küldött konkrét észrevételt a PoLéBiSz levélben ismételt felkérte a javítószervezetet, hogy a szakmai vizsgálat zárójelentés tervezettel kapcsolatos észrevételét tegye meg.

2004.03. 29-én észrevételét a légi jármű javító szervezet megküldte. Az észrevétel a következő volt „a PoLéBiSz fenti tárgyú vizsgálati anyagával kapcsolatos észrevételünk az, hogy a szakértői vélemény ellentmondásokat tartalmaz. Az Önöknek általunk átadott csapon látható törési felület friss, nincs rajta fáradásos törésre utaló jel. Mivel a csavarszáron sem

kopás, sem deformáció, se bemaródás nem volt látható, egyértelműen megállapítható, hogy a csap, amelyet a fenti repülőgépre építettünk új volt.

Bár a csap cseréjének szükségességét dokumentáltuk, sajnálatos adminisztrációs hiba folytán elmulasztottuk dokumentálni az ápolás során elvégzett fenti munkát, azaz a csap cseréjét”.

A zárójelentés- tervezetben rögzített megállapításait az SZK a fenti észrevétel ellenére- a szakértői véleményre alapozva- változatlanul fenntartja.

Az eset összefoglaló áttekintése:

A légijármű ferihegyi leszállása során a bal főfutó kitámasztó csuklóskar középső csapszeg fáradásos törésre visszavezethető ok miatt eltört. Az alkatrész törése a szerencsés véletlenek egybeesése miatt nem járt további gépsérüléssel (főfutó becsukódás, ezáltal a légcsvár, valamint szárny sérülés, esetleges tűz létrejötte stb.)

Az esetben érintett csapszeg a légijármű 500 órás ápolása idején lett beépítve, vagy ellenőrizve, melyet az elemzés fejezetben részletezünk.

A pilóta a repülési feladat végrehajtásához megfelelő képezésekkel, jogosításokkal rendelkezett, szakszolgálati engedélye érvényes volt.

A légijármű lajstromjellel és érvényes légialkalmassági bizonyítvánnyal rendelkezett.

Az eset során közvetlen életveszély nem alakult ki.

1. TÉNYBELI INFORMÁCIÓK

1.1 A repülés lefolyása

A nemzetközi átrepülést végrehajtó légijármű parancsnoka a ferihegyi leszállás után gurulás közben a műszerfalon a bal főfutó helyzetjelzőlámpa jelzésének megszűntét észlelte. A kisépés terminál elégurult, majd a hajtóművek leállítása után a bal főfutónál szemrevételezéskor a futókitámasztó csuklós kar középső csapjának csapszegtörését észlelték.

A hibajelenségről a PoLéBiSz ügyeletesét az esetet követően haladéktalanul tájékoztatták.

1.2 Személyek sérülése

Sérülések	Személyzet	Utások	Egyéb személyek
Halálos	0	0	0
Súlyos	0	0	0
Kisebb / semmilyen	1	1	

1.3. Légijármű rongálódása

Az említett csapszegtörésen kívül más sérülés nem keletkezett a légijárművön.

1.4. Egyéb kár

Egyéb kár a SZK tudomása szerint nem keletkezett.

1.5. A parancsnok adatai

Kora: 49 éves
 Neme: Férfi
 Állampolgársága: Magyar
 Jogosítása: PPL Pilóta

Képesítése: MOT A-B-C
 Szakmai érvényessége: 2004. szeptember 13.
 Orvosi alkalmasság érvényessége: 2003. október 03.
 Repült ideje: 654 óra 35 perc
 Felszállás száma: 1500
 PA-23-250 típusal: 195 óra

Az eset napján repült idő: 3 óra 30 perc

Felszállás száma: 2

1.6. Légi jármű adatai

Típus:	PA-23-250
Légi alkalmassági biz. száma:	4377
Érvényessége:	2003.10.12.
Összes üzemidő:	7144 óra 02 perc
Utolsó ápolás óta:	5 óra 50 perc
Hajtóművek típusai:	Lycoming 10-540-C485

№ 1.

Szériaszám:	L-10138-48
Összes üzemidő:	6105 óra 40 perc
Nagyjavítás óta:	1882 óra 30 perc

№ 2.

Szériaszám:	L-11014-48
Összes üzemidő:	7135 óra 38perc
Nagyjavítás óta:	1137 óra 54 perc

Légcsavarok típusa:	HC-E24R
№1 Gyári száma:	BP-1052
Összes üzemidő:	456 óra 02perc
№ 2 Gyári száma:	BP-6871
Összes üzemidő:	456 óra 02perc

A repülési feladat végrehajtására (nemzetközi átrepülés) a légi jármű alkalmas volt.

1.7. Meteorológiai adatok

Az érkező repülőtéren a mért adatok alapján az eset időpontjában 180 fokról 3-4 m/s erősségű szél fújt. A látástávolság 10 km, és repülésre alkalmas volt.

1.8. Navigációs berendezések

A légi jármű a szükséges navigációs berendezésekkel el volt látva.

1.9. Összeköttetés

A légi jármű rep. rádió berendezéssel fel volt szerelve..

1.10. Repülőtéri adatok

Budapest-Ferihegy Nemzetközi Repülőtér az eset idején érvényes üzembentartási engedéllyel rendelkezett, további vizsgálata az eset szempontjából szükségtelen.

1.11. Légi jármű adatrögzítők

A légi jármű adatrögzítővel nem rendelkezett, a típusra használata nincs előírva.

1.12. A roncsra és a becsapódásra vonatkozó adatok

A fenti pont vizsgálata szükségtelen.

1.13. Az orvosi és az igazságügyi-orvosszakértői vizsgálatok adatai

A pilóta szakszolgálati engedélyében igazolt orvosi alkalmasság alapján további vizsgálat nem indokolt.

1.14. Tűz

Az eset során tűz nem keletkezett.

1.15. Túlélés lehetősége

Az eset során emberi életre veszélyes helyzet nem jött létre.

1.16. Próbák és kísérletek

Próbákra, kísérletekre nem volt szükség.

1.17. Szervek jellemzése

Az esettel összefüggésben nem indokolt az érintett szervek jellemzésére kitérni.

1.18. Kiegészítő adatok

A fentiekben túl nem merültek fel közlésre érdemes adatok.

1.19. Hasznos vagy hatékony kivizsgálási módszerek

A hagyományos vizsgálati módszereken túl nem volt szükség egyéb módszerek alkalmazására.

2. ELEMZÉS

A PoLéBiSz az esetben érintett csapszeget szakértővel vizsgálattotta meg. A metallográfiai vizsgálatra felkért szakértőtől a következő kérdéseinkre vártuk válaszát:

-Túlterhelés vagy fáradásos törés, esetleg anyaghiba okozhatta a csapszeg sérülést.

A szakértő szakvéleményében a következőket állapította meg:

Idézve „ A 7/16”-os csavar amelynek teljes hossza 89 mm, a fejtől mintegy 28 mm-re a tengelyvonalára csaknem merőlegesen eltört. A csavar menetének hossza 17 mm, így a törés a finom megmunkálású csavarszárnak csaknem a közepén következett be. Ez a csavar valójában menetes csapszegnek minősül. A törési felület egyértelműen kagylós, azaz fáradásos folyamatot bizonyít. A fáradásos repedés a csavarszár palást két ellentétes pontjából indult és nem egyforma sebességgel haladt befelé. Valószínűsíthető, hogy a keresztmetszet mintegy kétharmadának szétválását eredményező repedés indult előbb és a felvételeken is jól látható íves határvonal elérésekor kezdődött a szemben levő oldal repedése. A továbbrepedési lépcsők nagyon vékonyak, azaz a feszültségingadozás viszonylag kicsi volt. Nagyon keskeny sávra korlátozódott a teljes szétválást eredményező, befejező kristályos törés is.

A csavarszáron kopási, bemaródási, fényesedési, deformációs nyomok láthatók teljes hosszban. A helyi bemélyedések több helyen elérik a néhány tized mm-t. A csavarszár törési helyén is ilyen 2-3 tized mm-es bemélyedés alakult ki. A csavarfej szár felőli homlokfelületén aszimmetrikus felfekvés, kopás nyoma látható. Egy íves szakaszon kb. 90°-ban nem érintkezett a persellyel. Minthogy a csavar nem görbült el, a rugót tartó görbített végű alátét ismétlődő mozgása eredményezte a kopást.”

A szakértő a csapszegfejen metallográfiai vizsgálatot illetve keménységméréseket végzett.

Megállapítása a következő:

„ A csavar anyaga ötvözött szerkezeti acél, nemesített hőkezelési állapotban. Finom szferoidit, gyakorlatilag zárványmentes. Vickers keménysége négy mérés átlagaként: HV=400, szakítószilárdsága 1000 N/mm²-re becsülhető.”

A szakvélemény összefoglalásában a szakértő a csapszeg törését egyértelműen fáradásos folyamat következményének tekinti. „A fáradás megindulásában a csapszeg szár sok-sok felületi sérülésének volt szerepe. Lehetséges, hogy a repedés megindulását egy nagy, dinamikus erőhatás elősegítette, de a repedésterjedésben nem ez, nem ilyen terhelések voltak a meghatározók, hanem sok viszonylag kis értékű feszültségingadozások, azaz aszimmetrikus lengőfeszültség. Sem előzetes repedés, sem anyaghiba nem okozta a törést.

A szakértő következtetésében megállapította: "A rendelkezésekre bocsátott felvétel alapján a csapszeg egész befogását, a csuklópontot kissé bizonytalan támadáspontú kéttámaszú tartónak lehet tekinteni. Ennek megfelelően az ismétlődő feszültségek érvényesülésének adottak a lehetőségei.

További megjegyzés, hogy ez a fáradásos repedésterjedés hosszú időt vett igénybe, közbeni ellenőrzéssel felfedezhették volna a repedést."

Meg kell jegyezni a szakértő nem rendelkezett a légijármű ápolás óta repült üzemidejére vonatkozó adattal.

A légijármű okmányaiban bejegyzett adatok szerint a hazai légijármű javító szervezet szakműhelyében elvégzett 500 órás ápolást követően a gép 5 óra 30 perc repült időt teljesített 10 fel-leszállás számmal.

Az SzK a rendelkezésére bocsátott iratanyagok tanulmányozása után az említett 500 órás ápolással összefüggésben a következőket jegyzi meg:

Az ápolás megkezdésekor hibalapot vett fel a későbbiek során MEO feladatot végző szakember. Az 5-ös számú hibalap a következőket rögzítette „**Mind a három futó forgásponti csapszeg garnitúra erősen kopott, cserélni.** A munkát végző személy, valamint a munkát ellenőrző MEO feladatot végző ugyanakkor nem jegyezte be a cikkszámokkal rendelkező csapszegeket, melyek beépítésre kerültek annak ellenére, hogy a hibalap szerepel a következő rovat „Felhasznált anyag, berendezés”.

Az ápolást végzők rendelkezésére állt a légijármű "PIPER PARTS CATALOG," kézikönyv, ezáltal a cserére szoruló, majd az esetben érintett csapszeg cikk számát behatárolhatták, illetve a csapszeget megrendelheték a javításhoz.

Külföldi gyártótól megrendelt, illetve beérkezett és cikkszámokkal rendelkező csapszegeket építettek - szereltek be a főfutóknál, ugyanakkor a hibalap mindezt nem lehet követni a már említett dokumentálás hiányában. Az esetben érintett csapszeg cikkszáma a PIPER PARTS CATALOG -ban a 283-as oldalon **402 427** számmal jelölt a **48** sorszám alatt (**BOLT Main gear drag link center AN177-27**). A főfutó szerkezeti felépítését, illetve az alkatrészeit bemutató vázlat az említett CATALOG 281 oldalán található. A vázlatban a **48** szám alatt látható a fent említett cikkszámokkal rendelkező csapszeg, de meg kell jegyezni, hogy ez a szám nehezen kivehető, olvasható (lásd. 4 sz. melléklet). **Az esetben érintett csapszeg 402 427 cikkszáma ugyanakkor egyáltalán nem szerepel a csapszegeket forgalmazó vállalkozás által a PoLéBiSz-hez megküldött INVOICE-on (számlán), lásd 5. sz. melléklet.**

A MEO feladatokat végző személy egyértelműen kijelentette nyilatkozatában, hogy javításkor a bal főfutónál a bekötőcsapszegek és a perselyek cseréje végre lett hajtva.

A légijármű parancsnoka, aki az ápolás után a légijármű repüléseinél jelen volt, nyilatkozatában kijelentette, hogy durva leszállásban, földetérésben gépe nem volt érintett.

Végezetül meg kell említeni, hogy a csapszegtörés egyértelműen a ferihegyi leszállás során következett be, mivel a főfutó helyzetjelző rendellenes jelzésére figyelt fel a pilóta. A légijármű okmányaiba bejegyzett adatok szerint 10 fel-leszállást végzett 5 óra 30 perc repült idővel a repülőgép (az ápoláskor beépített és gyári újak említett csapszeggel). A szakértői iratanyagban ugyanakkor van egy megjegyzés, nevezetesen, hogy ez a fáradásos repedésterjedés hosszú időt vett igénybe.

A fent leírtakat nézve feltételezhető, hogy a kérdéses csapszeg az állításokkal szemben nagy valószínűséggel nem lett gyári újra cserélve az 500 órás karbantartáskor.

3. KÖVETKEZTETÉSEK

A bal főfutó kitámasztó csuklóska közepső csapszege fáradásos törésre visszavezethető ok miatt eltörött.

A karbantartó szervezetnél, amennyiben az ápolási okmányokat előírászerűen vezették volna, a cikkszámok összehasonlításával a beépítést végző, ellenőrző személyek számára észrevehetővé válhatott volna az, hogy az ápolás idején összeírt, majd megrendelt és beérkezett gyári új csapszegek cikkszámai az ápolási okmányokon nem szerepelnek.

4. BIZTONSÁGI AJÁNLÁSOK

A légi jármű karbantartásokat végző szervezetek műszaki vezetői az ápolások során felvett, illetve elkészített iratanyagok, dokumentumok előírás szerinti vezetését követeljék meg az érintett állományuktól, hogy az ilyen vagy ehhez hasonló eset a jövőben ne ismétlődhessen meg.

Budapest, 2004. április 07.

.....
Mészáros László

Melléklet:

1. A pilóta nyilatkozata	1 oldal
2. A MEO nyilatkozata	1 oldal
3. 5 számú hibalap kivonat	1 oldal
4. PIPER PARTS CATALOG kivonat	2 oldal
5. INVOICE kivonat	1 oldal
6. Műszaki Szakvélemény	4 oldal
7. Fényképfelvételek	2 oldal